

Jiří Orten (1919 - 1941)

Jiří Orten (vlastním jménem Jiří Ohrenstein) byl český básník, představitel existencialismu a mladý talent moderní české poezie.

Orten je významným představitelem **Jarního almanachu básnického 1940.**

„Až v katedrálách budou plouti ryby

tento básník

vyvolán bude jménem.“

(F. Halas, Za Jiřím Ortenem)

Život

Jiří Orten (vlastním jménem **Jiří Ohrenstein**) se narodil v Kutné Hoře do rodiny židovského obchodníka s galanterním zbožím. Po studiu na kutnohorské reálce a neúspěšném pokusu o přijetí na konzervatoř odešel do Prahy, kde studoval na jazykové škole. V roce 1937 nakonec nastoupil do studií na dramatické oddělení Státní konzervatoře hudby, kde setrval tři roky. Situace, která panovala v zemi od roku 1939 ho poté donutila ze školy odejít. Vzhledem k jeho **židovskému původu** a této situaci není divu, že již během studií, ale hlavně po svém vyloučení, publikuje pod **pseudonymy** Karel Jílek, Jiří Jakub a Jiří Orten. Poslední z pseudonymů zvolil pro svou básnickou činnost.

Jiří Orten byl nejen aktivním spisovatelem, ale také organizátorem kulturního života. Angažoval se například při přípravě recitačních večerů či studentského divadla, ve kterém zastával nejen roli dramatika, ale také herce.

Po smrti svého otce a odchodu bratra Oty do Anglie se Ornstein ocitl v nelehké situaci. Staral se o matku a mladšího bratra, současně kvůli svému židovskému původu nemohl žít plnohodnotný život a jeho milostné problémy jen prohlubovaly **pocity zoufalství a osamění**.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jiří Ornest zemřel 1. 9 1941 ve věku 22 let. Dva dny poté, co byl sražen německým sanitním vozem na Rašínově nábřeží v Praze a bylo mu, jakožto občanu židovské národnosti, odmítnuto okamžité ošetření.

Číslo post.	Rok, měsíc a den		Jméno oběť	Jméno narozeního pokřtěnce	Náboženství		Pohlaví		Místo, číslo domu, okres, hejtmanství	Bába Jméno a příjmení, obydli, je-li zkou- šená, čili nic	
	narození	úmrtí			Katolického Nekatolického	Mužského Ženského	Manželské Nemanželské	Mrtvé narozené			
179.	30. VIII 1919	7. IX 1919	St. Julius Fischer ml. Janovice	Jiří Ornest	-	/	/	-	-	Horní Hutě, Holárekova číslo č. 315. Horní Hutě	Alta Svobodová Horní Hutě

Matriční zápis o narození

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hrob Jiřího Ortena na Novém židovském hřbitově v Praze.

Na náhrobku verše z jeho Deváté elegie:

*Dotkni se, chceš-li, nahmátneš, jak trvá
všeliká hrůza a všeliké štěstí.*

Existencialismus a Jiří Orten

Východiskem tohoto uměleckého a filosofického směru je jedinec, který je izolovaný od vnějšího světa, jedinec plný pocitů úzkosti a osamění, **odcizení** a zoufalství. Život je zde chápán jako cesta směřující ke smrti.

Spojitosť mezi existencialismem a tvorbou Jiřího Ortena lze najít právě v onom pocitu odcizení. Vrátime-li se k jeho životu, nalezneme tam **odcizení různého typu** – situace Židů v tehdejší společnosti, milostná zklamání, apod. Od těchto problémů se Orten pokoušel utéci k tvorbě. A tak se ve svých dílech často navrácí do doby svého **dětství** (i do doby před svým narozením) či do doby po **smrti**.

Jarní almanach básnický 1940

Cílem tohoto almanachu, která vznikl v roce 1940 bylo především vyjádřit **pocity nejmladších básníků** doby. Není třeba zdůrazňovat, že byl ovlivněn politickou situací tehdejší doby. Do almanachu přispívali různorodí autoři a jejich tvorba nebyla spojena žádným společným programem. Primárně měl tento almanach vyjadřovat především obavy z politické situace v zemi. Jednotícím prvkem celého almanachu bylo nahlížení na **báseň**. Ta byla chápána jako **prostředek k vyjádření určitého pocitu a zážitku** – ne jen jako hra se slovy! Tím, že báseň není jen bezduchým spojením slov, ale nese v sobě určitý náboj, se almanach stylově **přibližuje k existencialismu**.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Z autorů, kteří přispívali do Jarního almanachu básnického 1940 jmenujme například Kamila Bednáře, Ivana Blatného, Josefa Kainara, Jiřího Ortena, atd.

Literární tvorba Jiřího Ortena

V první sbírce **Čítanka jaro (1939, Karel Jílek)** převažují **něžné tóny a chlapecká důvěřivost** (srovnejte s Wolkerovou sbírkou Host do domu). Před realitou se zde Orten uzavírá do vnitřního světa, který v něm symbolizuje čistotu. Básně jsou psány melodickým veršem.

Drsnější tón se projevuje v další sbírce **Cesta k mrazu (1940, Karel Jílek)**, kde převažují pocity zániku, osamělosti, marnosti a nelidskosti doby. V této sbírce si Orten plně uvědomuje **jistotu smrti**. Melodický verš je nahrazen veršem nerytmickým.

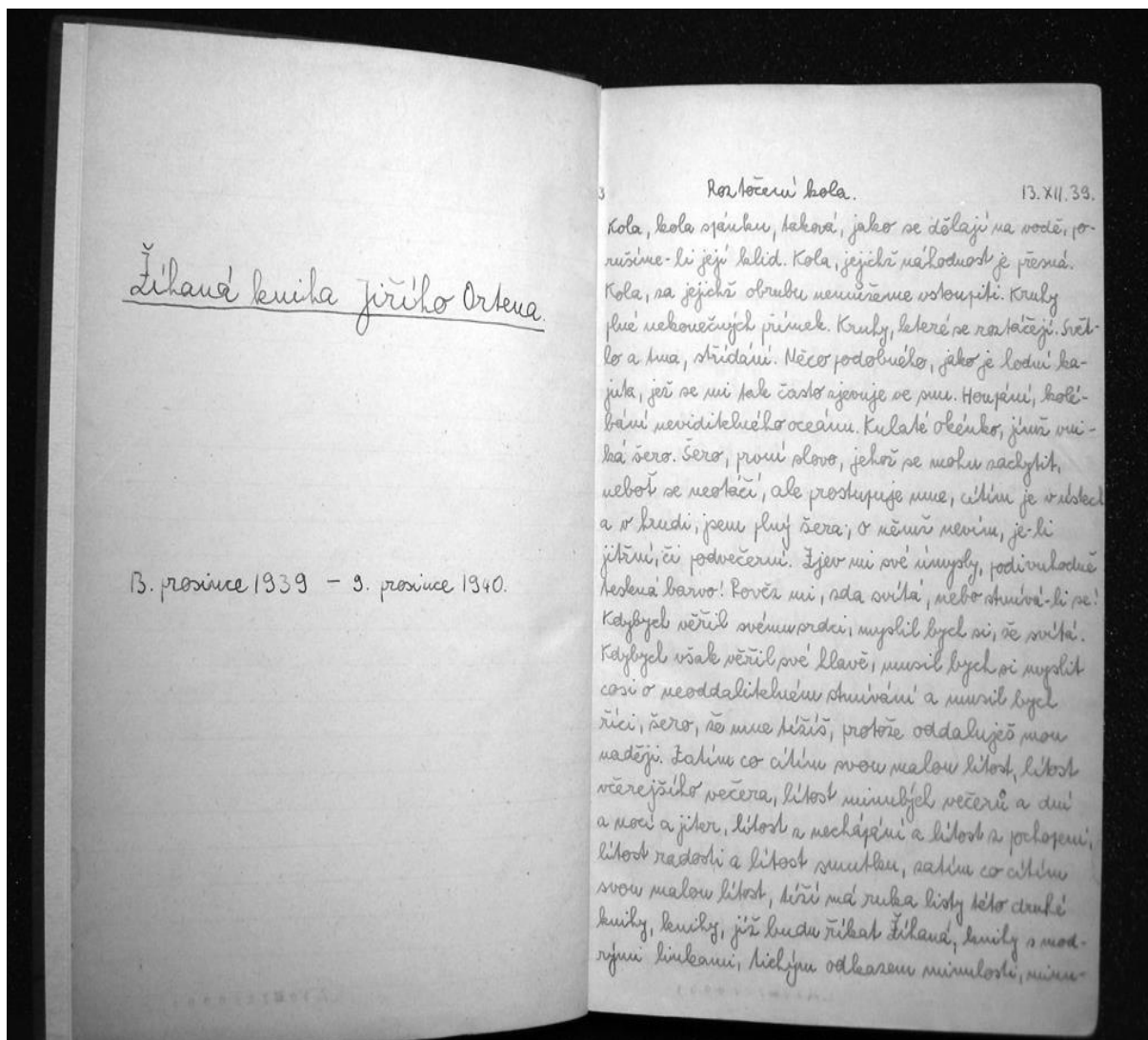
Ve sbírce **Ohnice (1941, Jiří Jakub)** se objevuje **harmoničtější** tón než ve sbírce předchozí. I tak je ale sbírka plná motivů úzkosti a strachu a **smrt** je Ortenem přijímána jako **osud**.

Posmrtně vyšly v roce **1946** jeho **Elegie**. V devíti žalozpěvech Orten uvažuje o životě a věnuje se tématům jako je ztráta domova, dětství či nešťastná láska. Jeho dílo je **odrazem tragické situace**, do které byl díky svému židovskému původu uvržen.

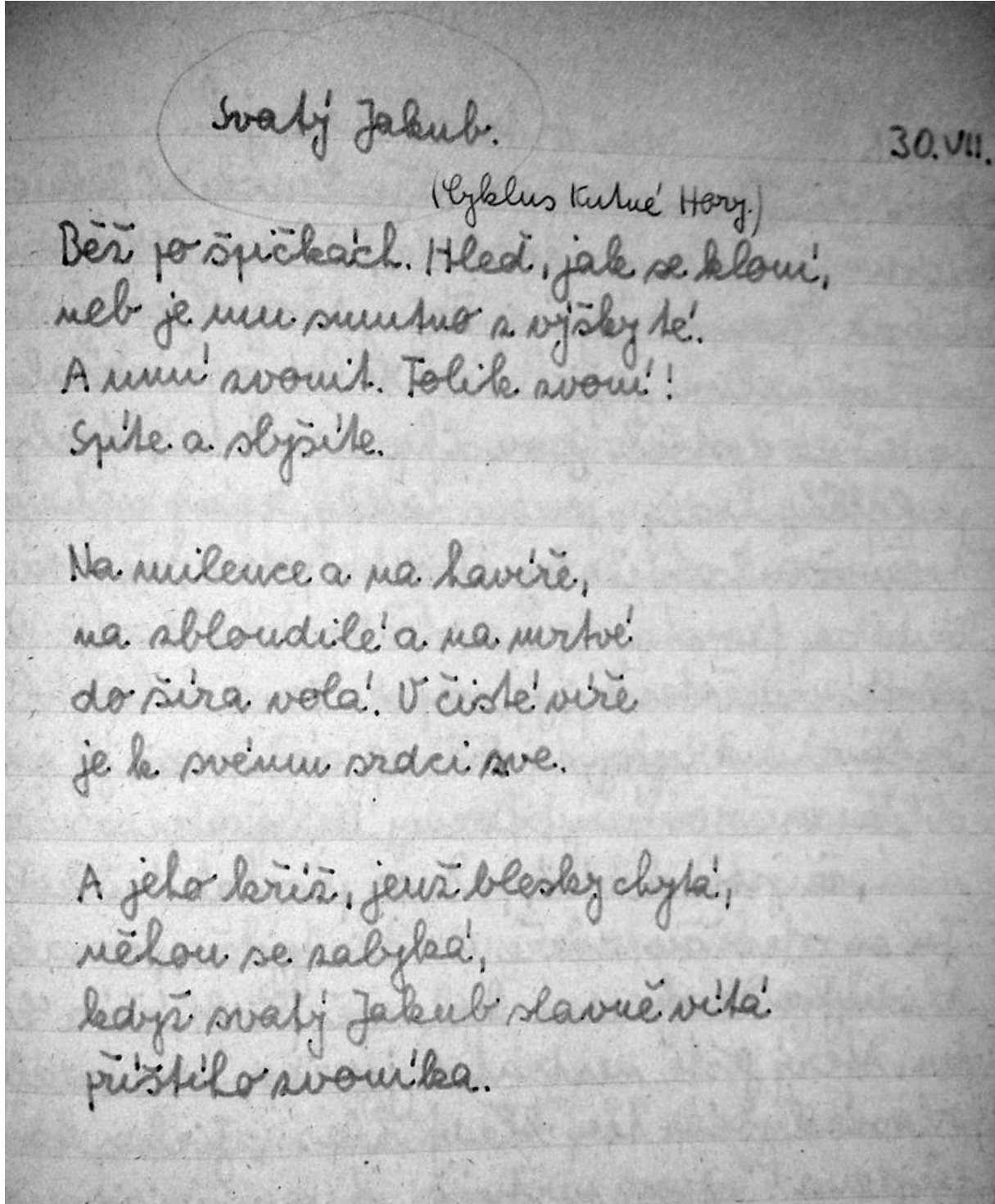
Cenným dokladem o životě Jiřího Ortena jsou jeho **deníkové záznamy**, které byly rozděleny do tří knih nesoucí názvy dle barev jejich desek – **Modrá, Žíhaná a Červená kniha**. V těchto záznamech z let **1938 – 1941** nalezneme verše i

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

prozaické texty, citáty, osobní úvahy a dopisy. Ocitáme se tak v autentickém světě básníka, který se stal **inspirací pro další generace** autorů.

Ukázky z Žíhané knihy Jiřího Ortena

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V rukopisu *Svatý Jakub* zmiňuje Jiří Orten Kutnou Horu. Jaká slova v textu ve vás Kutnou Horu evokují a proč? Co nebo kdo je *Svatý Jakub*? Najděte za domácí úkol informace spojené s tímto pojmem.

Přečtěte si Ortenovu *Báseň o lásce* a charakterizujte autorovu odcizenost. Co je podle vás její příčinou? Jak ji Orten vyjadřuje a jak se s ní vyrovnává? Uveďte konkrétní příklady.

Báseň o lásce (Žíhaná kniha, 1939-1940)

Zatím jen krtci připravují hroby
pro tuto mrtvou. Jiný ne.

A vítr teše sochu bez podoby,
jež taky brzo zahyne.

Ptáš se a nevíš. Nevíš? Vzpomenu ti.

Studené, cizí oči. Odmítnutí.

Pohlčen cizinou a věčně na odjezdu,
tnut tmou, jež není má,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ
jako bych zvesmírněl, jako bych pitval hvězdu,
která mi září odnímá.

Ptáš se a nevíš. Nevíš? Vzpomenu ti.

Tvé teplo. Krása tvá. A odmítnutí.

Chvěji se před tváří rozezpívaných dětí.

Kam padne hudba ta,

až rozplyne se kraj, kam možno odjížděti?

Kam padne? Do bláta?

Ptáš se a nevíš. Nevíš? Vzpomenu ti.

Tvůj sen. Tvá naděje. A odmítnutí.

A to je láska. Bez ní, Bože, bez ní,

smutný jak ovečka,

kam poděje se zpěv? Je bez krve a nezní,

křičí jen, nepřechká...

Ptáš se a nevíš. Nevíš? Vzpomenu ti.

Studená, cizí náruč. Odmítnutí.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V následujících ukázkách z básně *V mamince* si povšimněte především kontrastu, kterým se vyjadřují obě části. Pokuste se vysvětlit proč jsou tyto části postaveny do kontrastu a najděte kontrasty i uvnitř jednotlivých textů.

I. Tolik to zní

Tolik to zní, – ach uslyšet

a ústa přiblížit a vonět, vonět dlouze

a otevřít se, dál už není nic,

jen láska, úplná a pevná,

jen chutnání, největší doušek,

ten, co jsme si dali,

co jsme směli píti,

tak spolu, tak sami, tak navždycky,

matko,tolik to zní,

já slyším, raněn ve své bolesti,

já znám, já také znám, já odpovídám,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ
chci jít za hlasem, chci utíkat, chci pádit,

ze světa, odsud, za přeslankou vůní,

moci se vrátit, navrátit se,

matko,

tolik to ve mně zní, ten jasný nápěv žalu,

v hrdle jej cítím, tisícera slova...

doleji, doleji, matko, kde už není nic,

nic, nic, matko, jenom ty,

tma tvého života, kde tě nejlíp znám,

tma tvého života, ta něžná, teplá klenba,

tvá vnitřní krása, matko, která věčnější je,

než všechna slova, která život říká,

aby se zbavil mlčenlivé smrti.

III. Jízda

Tam zvenku měkce ťuká

nějaká cizí ruka

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a říká: pojď již zemřít!

A hošíček, jenž nedovede

jí odpovědět, z temna jede.

Chtěl by se nenaroditi.

Ale on neví, ještě čeká

a s krví, která nevytéká,

loučí se douškem posledním.

Musíme jíti. Jíti za ním,

za světlem, za tmou, za poznáním

a zklamati se s ním.

Charakterizujte lyrického hrdinu. Jaký je podle vás jeho poměr k matce a světu?

Jak vysvětlíte motivy narození, života a smrti, světla a tmy, vnitřku a vnějšku, něhy a cizoty?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pro zajímavost

Festival Ortenova Kutná Hora <http://www.okh.cz/fesival/festival-poslani/>

Webové stránky Gymnázia Jiřího Ortena <http://www.jiriorten.cz/>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ